

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО
ТРАНСПОРТУ**

Москаленко Каріна Ігорівна

УДК: 339:621.001.18

**ПЛАНУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
МАШИНОБУДІВНОГО КОМПЛЕКСУ НАЦІОНАЛЬНОГО
ГОСПОДАРСТВА**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор економічних наук, доцент
Третяк Вікторія Павлівна,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна,
професор кафедри економіки та менеджменту.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Прохорова Вікторія Володимирівна,
Українська інженерно-педагогічна академія,
завідувач кафедри економіки та організації
діяльності суб'єктів господарювання;

доктор економічних наук, доцент
Чупир Олена Миколаївна,
Харківський національний університет
будівництва та архітектури,
доцент кафедри менеджменту та публічного
адміністрування.

Захист відбудеться «08» грудня 2017 р. о 11-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.820.05 в Українському державному університеті залізничного транспорту за адресою: м. Харків, майдан Фейербаха, 7, ауд. 3.501.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Українського державного університету залізничного транспорту за адресою: 61050, м. Харків, майдан Фейербаха, 7, ауд. 2.209 та на сайті Українського державного університету залізничного транспорту: <http://kart.edu.ua>.

Автореферат розісланий «07» листопада 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. В. Чорнобровка

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Провідна роль машинобудівного комплексу в забезпеченні соціально-економічного розвитку економіки України пов'язана не лише з його ключовими позиціями в процесі техніко-технологічної модернізації промислового комплексу держави та забезпеченні його конкурентоспроможності на внутрішньому та світовому ринках, але й вагомою роллю в поповненні валютних надходжень до державного бюджету.

Виконання зазначених стратегічних завдань вітчизняним машинобудівним комплексом сьогодні ускладнюється наявністю широкого кола проблем, серед яких слід виділити критичний рівень фізичного та морального зносу основних виробничих фондів, швидкоплинні зміни сучасних міжнародних тенденцій промислового розвитку, низький рівень інноваційних, інтеграційних процесів та інвестиційної діяльності. Вказані обставини призвели до поступової втрати конкурентних переваг вітчизняним машинобудівним комплексом на світовому ринку та, відповідно, погіршення економічного стану в державі.

Протягом останніх 20-ти років у державі постійно розробляються стратегічні плани та програми випереджаючого промислового розвитку, так наразі діє Стратегія сталого розвитку «Україна-2020». Під час формування цієї та інших стратегій використовувався переважно світовий досвід планування, однак, попри це, залишилися ключові проблеми сьогодення зовнішньоекономічної діяльності вітчизняного машинобудування: невідповідність теоретичних положень стратегічного планування зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного комплексу сучасним умовам ведення бізнесу, відсутність дієвого процесу планування зовнішньоекономічної діяльності, недосконалість адаптивного планування ЗЕД машинобудівного комплексу та ін.

Стратегічна значущість перелічених проблем значно зросла після остаточного завершення ратифікації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і розширення практичної діяльності в євроінтеграційному напрямі.

Дослідженням теоретичних та методичних основ планування, вдосконаленням концептуальних положень стратегічного планування займалися такі науковці, як І. Багрова, В. Власюк, А. Гармаш, О. Гетьман, А. Грешилов, Д. Дайітбегов, І. Дмитрієв, О. Євсєєва, Ю. Журавльов, Дж. Кемені, О. Кобець, Н. Редіна, Дж. Снел, А. Стакун, І. Токмакова, В. Федосєєв, О. Чхартишвілі, Є. Шикін та інші.

Вирішенню проблем та визначенню перспектив зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного комплексу України, забезпеченню конкурентоспроможності машинобудівного комплексу на світовому ринку, плануванню потенціалу зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств та формуванню механізму прийняття стратегічних рішень щодо зовнішньоекономічної діяльності машинобудування присвячено велику кількість наукових праць вітчизняних вчених В. Васильєва, Л. Гладка, В. Дикань, О. Другова, І. Зайцева, Л. Калініченко, О. Кірдіна, О. Криворучко, В. Матвєєва,

В. Прохорова, Н. Равлик, В. Третяк, Л. Українська, О. Чупир, В. Шинкаренко та інші.

Але, незважаючи на наявні ґрунтовні розробки проблематики щодо планування зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) машинобудівного комплексу України в контексті реалізації завдань забезпечення його конкурентоспроможності на світовому ринку, деякі важливі теоретичні та прикладні питання все ще потребують висвітлення та подальших досліджень, а саме: розроблення теоретичних основ планування ЗЕД машинобудівного комплексу, теоретичних положень стратегічного планування ЗЕД машинобудівного комплексу, концептуальних положень планування потенціалу ЗЕД стратегічного об'єднання в машинобудуванні, формування організаційного підходу до адаптивного планування ЗЕД машинобудівного комплексу, перегляд процесу планування ЗЕД стратегічного об'єднання в машинобудуванні.

Усі ці обставини зумовили вибір теми дисертаційної роботи, визначили предмет, об'єкт, основну мету та завдання дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукові результати і висновки дисертаційного дослідження є складовою частиною розробок Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна в межах науково-дослідної роботи кафедри економіки та менеджменту за темою «Методичні основи та практичні рекомендації до формування стратегічних інноваційних орієнтирів соціально – економічного розвитку національного господарства» (номер державної реєстрації 0114U000923), де автором запропоновано теоретичні положення стратегічного планування ЗЕД машинобудівного комплексу в частині державного забезпечення діяльності стратегічного об'єднання в машинобудуванні. Дисертація виконувалася відповідно до основних положень Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», затвердженої указом Президента України № 5/2015 від 12 січня 2015 р.

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розвиток теоретичних підходів та розроблення методичних засад щодо підвищення ефективності планування ЗЕД машинобудівного комплексу України в контексті реалізації завдань забезпечення його конкурентоспроможності на світовому ринку.

Досягнення визначеної мети зумовило необхідність вирішення таких завдань:

- проаналізувати конкурентні позиції машинобудівного комплексу на світовому ринку, удосконалити теоретичні основи планування зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного комплексу;
- розвинути теоретичні положення стратегічного планування зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного комплексу;
- удосконалити концептуальні положення планування потенціалу зовнішньоекономічної діяльності стратегічного об'єднання в машинобудуванні;
- удосконалити організаційний підхід до адаптивного планування зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного комплексу;

– сформував процес планування зовнішньоекономічної діяльності стратегічного об'єднання в машинобудуванні;

– сформував підхід до планування витрат, пов'язаних із додатковим залученням установ для забезпечення зовнішньоекономічної діяльності стратегічного об'єднання в машинобудуванні.

Об'єкт дослідження – процес планування зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного комплексу національного господарства.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних і прикладних положень щодо підвищення ефективності планування зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного комплексу.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну основу виконання дослідження становлять такі методи: *групування* – для розкриття принципів, що характеризують особливості забезпечення стратегічної взаємодії учасників стратегічного об'єднання; *узагальнення та системного аналізу* – для обґрунтування теоретичних положень концепції планування ЗЕД машинобудівного комплексу, виявлення умов та інструментів реалізації стратегії державного забезпечення діяльності стратегічних об'єднань у машинобудівному комплексі; *порівняльного аналізу, синтезу та графічні* – для оцінки конкурентних позицій машинобудівного комплексу на світовому ринку й стану економіки України, дослідження взаємозв'язків між темпами зростання товарообігу машинобудівної промисловості світу й обсягу виробництва машинобудівної продукції в Україні; *функціонального аналізу* – для побудови організаційного підходу до адаптивного планування ЗЕД машинобудівного комплексу, удосконалення концептуальних положень планування потенціалу ЗЕД стратегічного об'єднання в машинобудуванні; *економіко-математичного моделювання* – для побудови економіко-математичної моделі визначення максимально можливого розміру витрат, пов'язаних із додатковим залученням установ з метою забезпечення ЗЕД стратегічного об'єднання в машинобудуванні.

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі та інші державні нормативні акти України з питань планування ЗЕД машинобудівного комплексу, публікації провідних українських і зарубіжних вчених та монографічні дослідження фахівців із зазначеної проблеми. Емпіричною базою дослідження виступають офіційні матеріали Державної служби статистики України, звіти машинобудівних підприємств.

Наукова новизна отриманих результатів. Наукова новизна полягає в розробленні теоретико-методичних підходів до підвищення ефективності планування зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного комплексу. Найбільш важливі результати дослідження, що містять елементи наукової новизни, полягають у такому:

удосконалено:

– теоретичні основи планування зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного комплексу за рахунок виділення групи класичних принципів планування та груп принципів, що враховують особливості стратегічної взаємодії учасників об'єднань в галузі й забезпечення ними довгострокових конкурентних

переваг на світовому ринку. Зазначене стало базисом для формування процесу планування зовнішньоекономічної діяльності стратегічного об'єднання в машинобудуванні;

– теоретичні положення стратегічного планування зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного комплексу, які, на відміну від відомих, визначають умови та інструменти реалізації стратегії державного забезпечення діяльності стратегічних об'єднань у машинобудуванні, що в подальшому стане основою для зростання конкурентоспроможності машинобудівного комплексу на світовому ринку;

– організаційний підхід до адаптивного планування зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного комплексу, який відрізняється від існуючих підходів обґрунтуванням створення центру стратегічної координації в складі Міністерства економічного розвитку і торгівлі. Розкрито мету, завдання, а також особливості діяльності зазначеного підрозділу. Функціонування центру стратегічної координації сприятиме покращенню економічних результатів зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного комплексу;

– процес планування зовнішньоекономічної діяльності стратегічного об'єднання в машинобудуванні, який, на відміну від існуючих, дозволяє консолідувати зусилля всіх керівних ланок машинобудівного комплексу та визначити систему взаємопов'язаних цілей, стратегій, планів і завдань. Все це забезпечить взаємоузгодженість дій стратегічних партнерів у досягненні спільної мети, а також створить умови для ефективного господарювання машинобудівного комплексу на світовому ринку;

набули подальшого розвитку:

– концептуальні положення планування потенціалу зовнішньоекономічної діяльності стратегічного об'єднання в машинобудуванні через урахування додаткових техніко-технологічних, інноваційних, кадрових, організаційно-управлінських, фінансово-інвестиційних, експортних, інформаційно-логістичних можливостей та можливостей матеріального забезпечення, які з'являються в результаті стратегічної співпраці машинобудівних підприємств, що у свою чергу дасть можливість окреслити та конкретизувати завдання стратегічного об'єднання;

– підхід до планування витрат, пов'язаних із додатковим залученням установ для забезпечення зовнішньоекономічної діяльності стратегічного об'єднання в машинобудуванні, який, на відміну від існуючих, засновано на економіко-математичній моделі визначення максимально можливого розміру даного виду витрат залежно від обраної конкурентної стратегії.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформовані наукові положення та висновки сприяють підвищенню ефективності зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного комплексу в сучасних умовах господарювання.

Результати дослідження і викладені в роботі пропозиції враховано Харківською обласною державною адміністрацією та використано в процесі розробки стратегій і програм інноваційного розвитку промислових підприємств

Харківської області, що підтверджується актом впровадження № 02-01-05/1548 від 22 жовтня 2015 року.

Найважливіші положення дисертаційного дослідження використані в практичній діяльності вітчизняного машинобудівного підприємства, а саме: економіко-математичну модель планування витрат, пов'язаних із забезпеченням зовнішньоекономічної діяльності, та пропозиції щодо вдосконалення процесу планування зовнішньоекономічної діяльності впроваджено в діяльність ПАТ «МОТОР СІЧ» (довідка про впровадження № 26747-ДКПиІП від 27. 04. 2017 р.).

Результати дисертаційного дослідження використані в навчальному процесі Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна при викладанні дисциплін «Державне та регіональне управління» та «Інвестиційний менеджмент» (довідка про впровадження у навчальний процес № 2101-18/9 від 8 вересня 2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною працею, у якій викладено авторський підхід до вирішення важливого наукового завдання – підвищення ефективності планування зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного комплексу. Усі наукові результати, висвітлені в дисертації, отримано автором особисто. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві [1, 5, 13], у дисертації використано тільки ті ідеї та положення, що є результатом особистої роботи й вказані в авторефераті в переліку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові здобутки дисертаційної роботи апробовано на 3 міжнародних і 1 всеукраїнській конференціях, зокрема: Міжнародна науково-практична конференція «Стратегія підприємства: зміна парадигми управління та інноваційні рішення для бізнесу» (м. Київ, листопад 2013 р.), 68-ма науково-практична конференція професорсько-викладацького складу, науковців, аспірантів (м. Одеса, грудень 2013 р.), II Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Інтеграційна система освіти, науки і виробництва в сучасному інформаційному просторі» (м. Тернопіль, травень 2015 р.), Міжнародна науково-практична конференція «М. І. Туган-Барановський: Творча спадщина та сучасна економічна наука» (м. Харків, жовтень 2015 р.).

Публікації. Основні ідеї, положення і найважливіші результати дисертації опубліковано автором самостійно та у співавторстві в 13 наукових працях, у тому числі: 9 статей у наукових фахових виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз (з них – 2 у співавторстві), 4 – у матеріалах наукових конференцій (з них – 1 у співавторстві). Загальний обсяг публікацій складає 3,9 друк., аркушів, з яких здобувачеві належить 3,25 друк. аркуша.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи складає 296 сторінок, у т. ч. основний текст займає 167 сторінок. Матеріали дисертації проілюстровано 43 рисунками, 17 таблицями та містять 7 додатків. Список використаних джерел налічує 249 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації, сформульовано мету й завдання, визначено об'єкт, предмет, методи дослідження, охарактеризовано наукову новизну і практичну значущість отриманих результатів, наведено дані щодо їх апробації та публікацій.

У *першому розділі* «*Теоретичні аспекти планування зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного комплексу*» досліджено конкурентні позиції машинобудівного комплексу України на світовому ринку; проаналізовано теоретичні основи планування ЗЕД; з'ясовано переваги та результати створення стратегічних об'єднань у межах машинобудівного комплексу; окреслено принципи планування ЗЕД стратегічних об'єднань у машинобудуванні; удосконалено теоретичні положення стратегічного планування ЗЕД за рахунок визначення умов та інструментів реалізації стратегії державного забезпечення діяльності стратегічних об'єднань у машинобудуванні.

Провідна роль машинобудування в забезпеченні фінансової стабільності та економічного розвитку України визначається не лише його вирішальним значенням у забезпеченні техніко-технологічного розвитку виробництва в державі, але і його вагомими позиціями в поповненні валютних надходжень до бюджету. Традиційно більшість продукції вітчизняного машинобудування припадала на експорт, однак, починаючи з 2013 р., відбувається критичне його скорочення, що, відповідно, негативно позначилося на фінансово-економічному становищі країни. Причинами цього стали втрата традиційних ринків збуту продукції, а також поступове скорочення техніко-технологічного потенціалу машинобудівного комплексу, що у свою чергу призвело до скорочення рівня конкурентоспроможності продукції на світовому ринку (рис. 1).

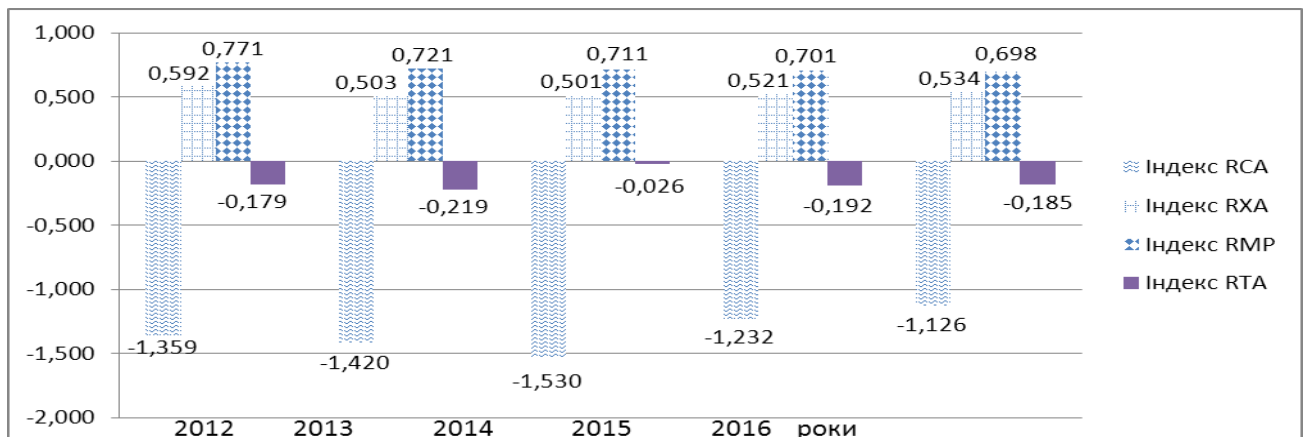

Рис. 1. Динаміка індексів конкурентоспроможності машинобудування України на світовому ринку

Особливо актуальною є проблема пошуку джерел конкурентних переваг вітчизняного машинобудування та побудови на цій основі управлінських дій сьогодні, коли світовий ринок машинобудівної продукції істотно пожвавився та виникла потенційна можливість стати активним його учасником.

Зазначене обумовило необхідність формування принципово нової системи планування ЗЕД машинобудівного комплексу України як базису для розроблення

в подальшому найбільш ефективних напрямів його розвитку, що ґрунтувалася б на особливостях функціонування машинобудування та забезпеченні його конкурентоспроможності як на світовому, так і на внутрішньому ринках.

Дослідження теперішнього стану машинобудівного комплексу України, оцінка його конкурентних позицій, аналіз сучасних умов ведення бізнесу на світовому ринку та узагальнення теоретико-методологічного базису планування ЗЕД дозволили дійти висновку, що наразі ключова роль у процесі створення високотехнологічного, наукомісткого, ефективного й конкурентоспроможного за європейськими стандартами машинобудівного комплексу належить стратегічним об'єднанням підприємств галузі. Стратегічні об'єднання доцільно формувати в межах машинобудівного комплексу, додатково залучаючи при цьому для виконання забезпечуючих функцій маркетингові, логістичні, наукові, страхові, фінансові, консалтингові та інші установи. У ході стратегічної взаємодії всіх партнерів стає можливим: виробництво високоякісної продукції світового зразка; зниження накладних витрат на виробництво продукції; утворення унікальних конкурентних переваг, які важко відтворити конкурентам; ефективна організація зовнішньоекономічної діяльності; своєчасне та максимальне задоволення потреб споживачів продукції на світовому ринку та ін.

Вивчення переваг та результатів функціонування стратегічного об'єднання у машинобудуванні дало можливість виокремити групи принципів планування ЗЕД машинобудівного комплексу, до яких необхідно віднести: класичні принципи (необхідності, холізму, точності, безперервності, гнучкості, комплексності, контролю, ефективності, участі, науковості, обмеженості, координації, узгодження, соціальної домінанти, пропорційності й збалансованості, паритетності); принципи, що враховують особливості стратегічної взаємодії учасників об'єднання (особливості техніко-технологічної поєднаності стратегічних партнерів; системний характер функціонування й розвитку; можливості адаптації плану до постійних змін, що відбуваються як у межах підприємства-партнера, так і всього стратегічного об'єднання; баланс інтересів усіх зацікавлених сторін стратегічного об'єднання та ін.); принципи забезпечення довгострокових конкурентних переваг на світовому ринку (домінування стратегічних орієнтирів розвитку стратегічного об'єднання над поточними цілями та завданнями; формування ключових факторів успіху стратегічного об'єднання на світовому ринку через узгодження зовнішніх і внутрішніх керівних впливів; стратегічної орієнтації інноваційної діяльності, що є базисом формування конкурентних переваг та утримання конкурентних позицій стратегічного об'єднання на світовому ринку; максимально повного та своєчасного забезпечення основної діяльності, що створює умови для формування додаткових конкурентних переваг та ін.). Сформовані принципи стали підґрунтям для побудови процесу планування зовнішньоекономічної діяльності стратегічного об'єднання у машинобудуванні.

Визначені та розкриті особливості сьогочасного функціонування вітчизняного машинобудування дали можливість окреслити мету, об'єкти, суб'єкти, принципи, форми та методи планування ЗЕД машинобудівного комплексу, що в цілому створило теоретичні основи для забезпечення його конкурентоспроможності на світовому та вітчизняному ринках (рис. 2).

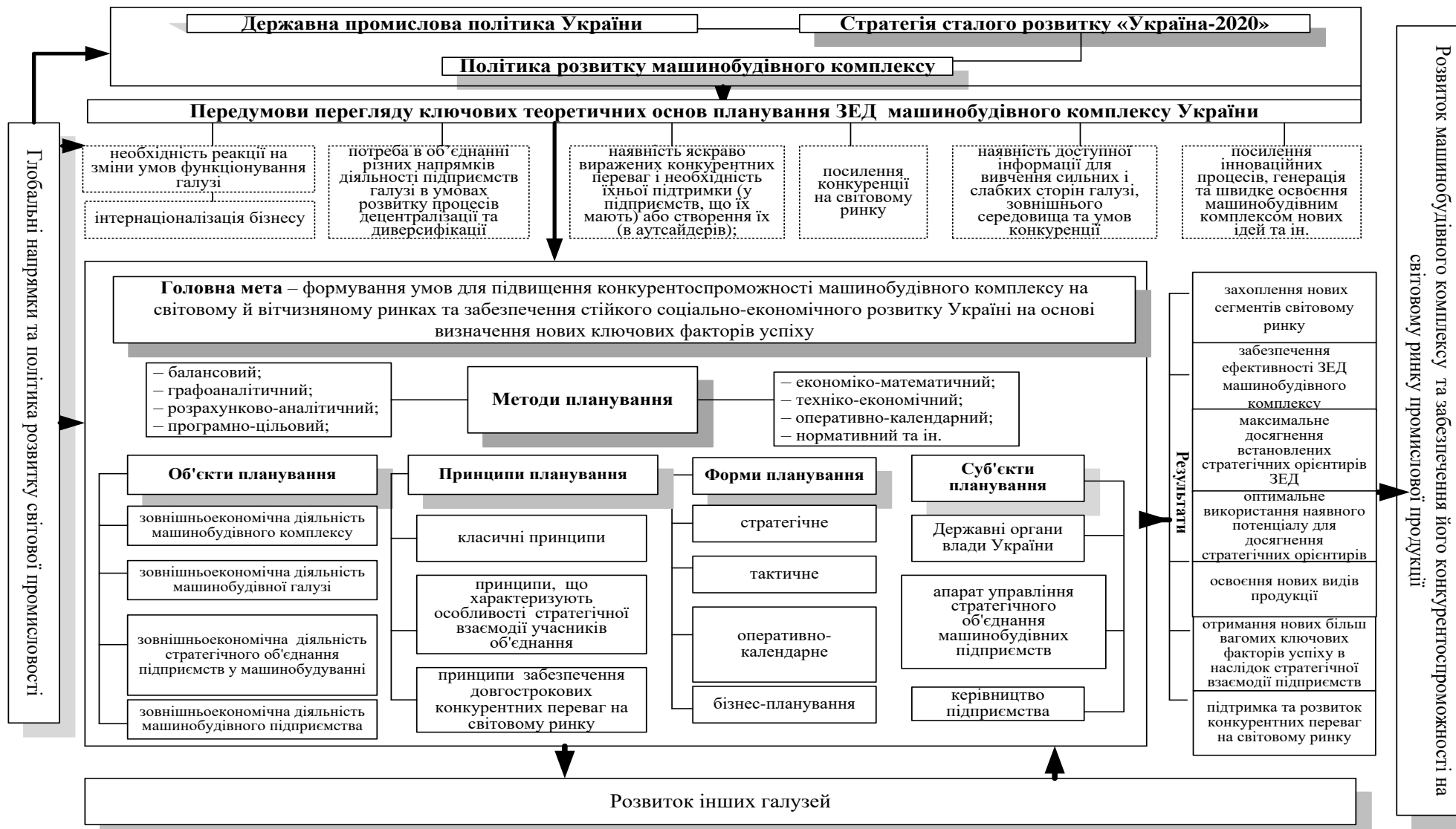

Рис. 2. Теоретичні основи планування ЗЕД машинобудівного комплексу

Ураховуючи ключову роль та вирішальне значення держави в процесі планування ЗЕД машинобудівного комплексу та забезпеченні реалізації сформованих планів і проектів, у роботі детально опрацьовано теоретичні положення стратегічного планування ЗЕД машинобудівного комплексу в частині державного забезпечення діяльності стратегічного об'єднання в машинобудуванні (рис. 3).

Рис. 3. Умови та інструменти реалізації стратегії державного забезпечення діяльності стратегічних об'єднань у машинобудуванні

У них визначені умови (макроекономічна стабільність, надійність нормативно-правових основ утворення та функціонування стратегічних об'єднань, ліквідація бар'єрів для експорту продукції стратегічних об'єднань, гармонізаційна

кадрова політика, надійність інноваційної інфраструктури) та відповідно до них сформовані інструменти реалізації стратегії державного забезпечення діяльності стратегічних об'єднань у машинобудуванні.

У другому розділі **«Особливості планування зовнішньоекономічної діяльності стратегічних об'єднань у машинобудівному комплексі»** досліджено структуру потенціалу ЗЕД; розроблено концептуальні положення планування потенціалу ЗЕД стратегічного об'єднання в машинобудуванні; здійснено оцінку адаптованості зовнішньоекономічної діяльності стратегічних об'єднань до чинників мезо- та макросередовища.

Проведений у роботі аналіз дозволив дійти висновку, що зовнішньоекономічний потенціал необхідно розглядати як спроможність до здійснення ЗЕД, адже він є підґрунтям для її виконання, відображає ефективність виробничої діяльності та лежить в основі забезпечення конкурентоспроможності. Однак, наявного потенціалу ЗЕД окремих машинобудівних підприємств не достатньо для завоювання стабільних конкурентних позицій на світовому ринку машинобудування. З'ясовано, що регуляторні функції держави щодо машинобудівного комплексу України спрямовані на перспективи забезпечення його конкурентоспроможності на світовому ринку.

Доведено, що в результаті стратегічної співпраці виникають додаткові можливості, а саме: техніко-технологічні (досконала потужна виробнича база високотехнологічного рівня, що допоможе охопити всі необхідні технологічні процеси), інноваційні (своєчасне інноваційне оновлення виробничого процесу; постійне освоєння та випуск продукції світового зразка за рахунок потужної спільної інноваційної бази), кадрові (спільна дієва система підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів у межах стратегічного об'єднання), матеріального забезпечення (єдина ефективна система забезпечення виробничого процесу матеріальними ресурсами та комплектуючими, додатковий доступ до матеріальних ресурсів), організаційно-управлінські (комплексна та багатоетапна система управління якістю продукції), фінансово-інвестиційні (наявність спільного інвестиційного фонду, додаткові державні гарантії інвесторам у межах реалізації спільної стратегії стратегічного об'єднання), експортні (утримання лідируючих позицій на світовому ринку через створення нових конкурентних переваг, максимальне задоволення потреб споживачів продукції на світовому ринку за рахунок фокусування діяльності стратегічного об'єднання на певному стратегічному сегменті) та інформаційно-логістичні (потужна логістична мережа спроможна ефективно забезпечити процеси основної діяльності, єдина інформаційна база для всіх учасників стратегічного об'єднання).

Вони утворюють ключові фактори успіху стратегічного об'єднання в машинобудуванні та дозволять утримати на базі цього лідируючі позиції на світовому ринку машинобудівної продукції. Зазначене стало підґрунтям для розроблення концептуальних положень планування потенціалу ЗЕД стратегічного об'єднання в машинобудуванні (рис. 4).

Мета – формування високоєфективного потенціалу зовнішньоекономічної діяльності, спроможного стати базисом для забезпечення конкурентоспроможності стратегічного об'єднання підприємств машинобудівного комплексу на світовому ринку

Передумови

Використання стратегічних об'єднань у зовнішньоекономічній діяльності машинобудівного комплексу

Зростання товарообігу машинобудівної промисловості у світі

Затвердження державної стратегії сталого розвитку «Україна-2020» (спрямованість державної політики на імпортозаміщення та експортоорієнтацію)

Посилення інноваційних процесів, генерація та швидке освоєння машинобудуванням нових ідей

Інтернаціоналізація бізнесу

Потреба в об'єднанні різних напрямків зовнішньоекономічної діяльності підприємств у галузі в умовах загострення конкуренції на світовому ринку

Орієнтація на світові тенденції техніко-технологічного розвитку

Розвиток інформаційних технологій й телекомунікацій

ПОТЕНЦІАЛ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ОБ'ЄДНАННЯ У МАШИНОБУДУВАННІ

Кадровий потенціал

- висококваліфіковані та високоінтелектуальні кадрові ресурси;
- продуктивність праці працівників відповідає встановленим вимогам;
- *спільна дієва система підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів у межах стратегічного об'єднання;*
- високий рівень організації праці та корпоративної культури;
- спільна система своєчасного та якісного кадрового забезпечення виробничою діяльністю стратегічного об'єднання та ін.

Потенціал матеріального забезпечення

- *єдина ефективна система забезпечення виробничого процесу матеріальними ресурсами та комплектуючими;*
- *додатковий доступ до матеріальних ресурсів підприємств учасників стратегічного об'єднання;*
- налагоджена система постачання високоякісної сировини, матеріалів та комплектуючих;
- високоякісна система планування витрат матеріальних ресурсів та ін.

Організаційно-управлінський потенціал

- *комплексна та багатоступінчаста система управління якістю продукції, що утворилась внаслідок стратегічної взаємодії підприємств партнерів;*
- високоінтелектуальна система управління виробничим процесом;
- утримання та покращення позиції на світовому ринку за рахунок появи нових ключових факторів успіху внаслідок стратегічної взаємодії;
- максимальне завантаження наявних виробничих потужностей;
- продукція відповідає державним вимогам стандартизації та сертифікації та ін.

Експортний потенціал

- *максимальне задоволення потреб споживачів продукції на світовому ринку за рахунок фокусування діяльності стратегічного об'єднання на певному стратегічному сегменті;*
- *утримання лідируючих позицій на світовому ринку за рахунок створення нових конкурентних переваг, що виникають внаслідок стратегічної взаємодії машинобудівних підприємств*
- дієва стратегічне й тактичне планування зовнішньоекономічної діяльності, що дозволяє ефективно організувати ЗЕД стратегічного об'єднання;
- активна участь у тендерах на світовому ринку промислової продукції;
- наявність ефективного маркетингового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності;
- високоякісна продукція, що відповідає міжнародним стандартам якості та сертифікації, та ін.

Фінансово-інвестиційний потенціал

- висока платоспроможність підприємств учасників стратегічного об'єднання;
- інвестиційна привабливість підприємств учасників стратегічного об'єднання;
- *наявність спільного інвестиційного фонду для стратегічного об'єднання;*
- *державні гарантії інвесторам у межах реалізації стратегічного об'єднання;*
- високий рівень довіри потенціальних інвесторів та ін.

Інноваційний потенціал

- використання новацій у виробництві нової продукції;
- *своєчасне інноваційне оновлення виробничого процесу за рахунок додаткових можливостей, що виникають внаслідок стратегічної взаємодії*
- наявність дієвого власного проектно-конструкторського бюро на підприємствах машинобудування;
- спроможність освоювати новації різного виду та властивостей;
- *постійне освоєння та випуск продукції світового зразка за рахунок потужної спільної інноваційної бази, що утворилась внаслідок стратегічної взаємодії в межах об'єднання та ін.*

Інформаційно-логістичний потенціал

- *потужна логістична мережа спроможна ефективно забезпечити процеси основної діяльності;*
- організаційна структура логістичного управління;
- технологія координації логістичних процесів;
- єдиний для об'єднання логістичний ланцюг створення вартості;
- якість логістичного сервісу;
- система інформаційно-комунікаційного забезпечення;
- високий ступінь захищеності системи інформаційного забезпечення;
- *наявність єдиної інформаційної бази для всіх учасників стратегічного об'єднання, що дозволяє ефективно організувати ЗЕД стратегічного об'єднання, та ін.*

Техніко-технологічний потенціал

- *досконала, потужна виробнича база високотехнологічного рієня, що дозволяє охопити всі необхідні технологічні процеси;*
- використання у виробництві ресурсозберігаючих технологій;
- високоякісна ремонтна база та база технічного обслуговування виробничого обладнання;
- застосування під час виробничого процесу технологій світового зразка та ін.

Рис. 4. Концептуальні положення планування потенціалу ЗЕД стратегічного об'єднання в машинобудуванні (курсивом виділено авторські пропозиції)

Здійснено оцінку адаптованості ЗЕД передбачуваних стратегічних об'єднань машинобудівних підприємств до середовища функціонування, яка базується на розрахунку коефіцієнта адаптованості до чинників мезо- та макросередовища. Проведені розрахунки дали змогу виявити чинники, до яких об'єднання адаптовані добре, а до яких – недостатньо, та довели необхідність застосування адаптивного підходу в системі планування ЗЕД машинобудівного комплексу.

У третьому розділі «Організаційно-методичне забезпечення планування зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного комплексу України» вдосконалено процес планування ЗЕД стратегічного об'єднання в машинобудуванні; сформовано організаційний підхід до адаптивного планування ЗЕД машинобудівного комплексу; запропоновано підхід до планування витрат, пов'язаних із додатковим залученням установ для забезпечення ЗЕД стратегічного об'єднання в машинобудуванні.

Ураховуючи вдосконалені теоретичні основи планування ЗЕД машинобудівного комплексу, а також запропоновані концептуальні положення планування потенціалу ЗЕД, в роботі було сформовано процес планування ЗЕД стратегічного об'єднання у машинобудуванні (рис. 5). У його основу покладено спільну стратегічну мету ЗЕД об'єднання, відповідно до якої запропоновано визначити систему взаємоузгоджених цілей, стратегій і планів у машинобудуванні та на цій підставі детально спланувати головні показники ЗЕД. Якісне та своєчасне виконання запланованих дій і показників стане можливим за рахунок консолідації зусиль усіх керівних ланок машинобудівного комплексу (держава, стратегічне об'єднання, підприємство).

Забезпечення ефективності процесів управління ЗЕД машинобудівного комплексу в умовах загострення конкуренції на світовому ринку потребує застосування адаптивного підходу в системі його планування, що допоможе своєчасно реагувати на постійні й непередбачувані зміни зовнішнього оточення. Тому, враховуючи агресивність та мінливість мезо- та макрооточення, з метою підвищення рівня керованості ЗЕД машинобудівного комплексу та покращення його економічних результатів у дослідженні запропоновано організаційний підхід до адаптивного планування ЗЕД машинобудівного комплексу, де обґрунтовано створення центру стратегічної координації в складі Міністерства економічного розвитку і торгівлі (рис. 6). Головною метою цього центру має стати покращення результатів ЗЕД машинобудівного комплексу за рахунок планування його перспектив розвитку на світовому ринку та скоординованого управління всіма забезпечуючими ланками ЗЕД відповідно до встановлених стратегічних орієнтирів. Детальне опрацювання завдань, а також переваг діяльності центру дали можливість максимально розкрити особливості забезпечення досягнення визначеної мети.

Функціонування такого центру, а також інших забезпечуючих ланок пов'язано з появою додаткових витрат, розмір яких негативно позначається на фінансових результатах машинобудівного комплексу. Особливо гостро це питання стосується стратегічних об'єднань у машинобудуванні, які будуть реалізувати свій товар на світовому ринку, адже їх основна діяльність майже постійно повинна мати маркетингове, логістичне, страхове, консалтингове й інше забезпечення, що, відповідно, потребує додаткових витрат.

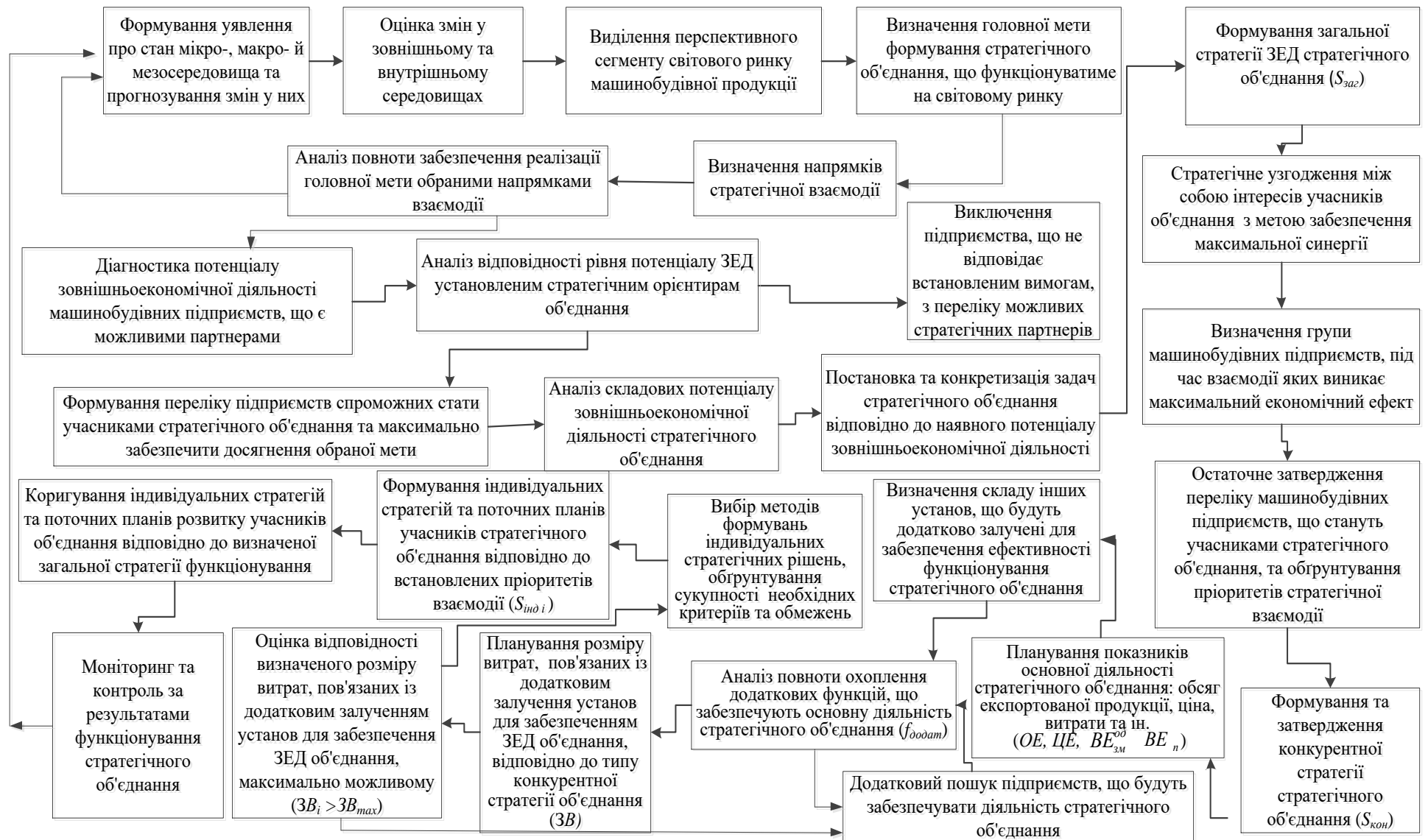

Рис. 5. Процес планування ЗЕД стратегічного об'єднання в машинобудуванні

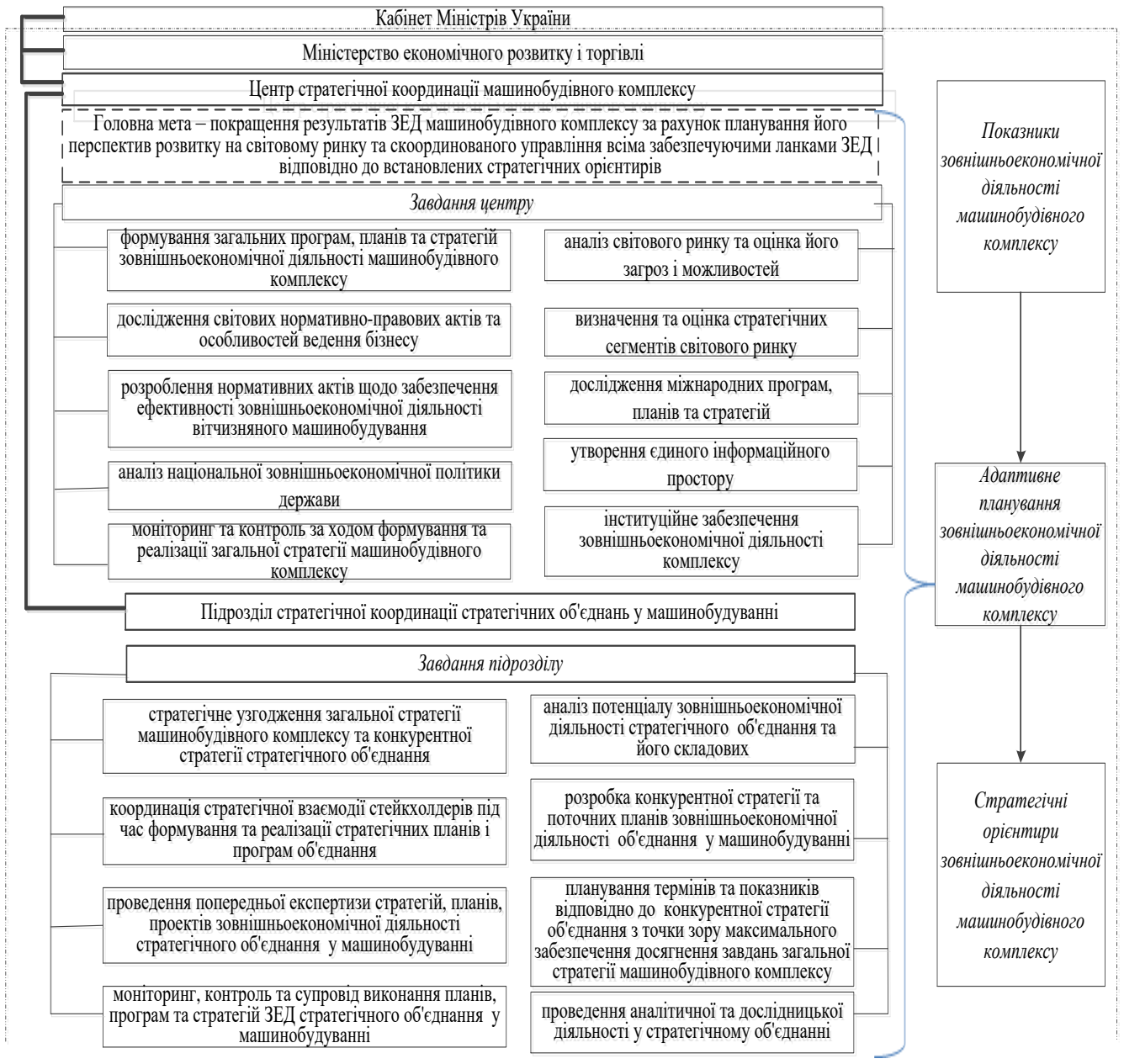

Рис. 6. Структура, цілі та завдання центру стратегічної координації машинобудівного комплексу

Зважаючи на той факт, що основою формування конкурентних переваг машинобудування на світовому ринку є стратегічне об'єднання машинобудівних підприємств, у роботі запропоновано підхід до планування витрат, пов'язаних із додатковим залученням установ для забезпечення ЗЕД стратегічного об'єднання в машинобудуванні, який на відміну від існуючих, засновано на економіко-математичній моделі визначення максимально можливого розміру зазначеного виду витрат залежно від обраної конкурентної стратегії (рис. 7). Відповідно до запропонованої моделі максимально можливий розмір витрат, пов'язаних із забезпеченням ЗЕД стратегічного об'єднання, слід визначати через обчислення його питомої ваги в структурі постійних витрат.

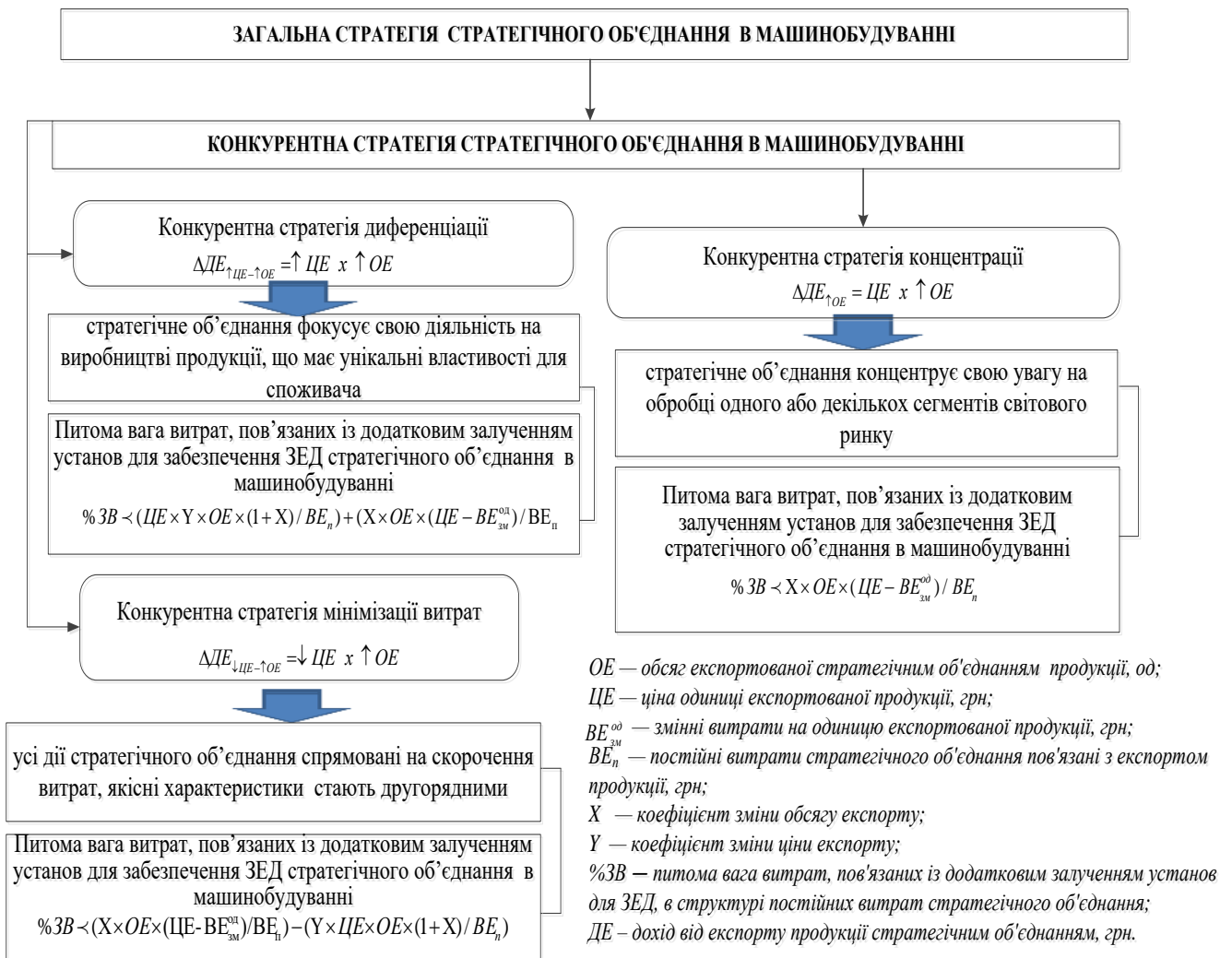

Рис. 7. Економіко-математична модель визначення максимально можливого розміру витрат, пов'язаних із додатковим залученням установ для забезпечення ЗЕД стратегічного об'єднання

У свою чергу питома вага зазначених витрат розраховується відповідно до очікуваних економічних результатів. Так, у ході реалізації стратегії диференціації на світовому ринку машинобудування очікується зростання доходів від експорту продукції за рахунок зростання ціни експорту та обсягу експортованої продукції.

Реалізація стратегії мінімізації витрат передбачає спрощення виробу (без суттєвих втрат якості), скорочення витрат на виробництво та відповідне скорочення ціни експортованої продукції, в результаті чого очікується зростання обсягу експорту, а також доходів стратегічного об'єднання в машинобудуванні.

Конкурентна стратегія концентрації передбачає утримання конкурентних позицій стратегічним об'єднанням машинобудівних підприємств на світовому ринку за рахунок фокусування переважно на одному сегменті ринку, її реалізують шляхом більш ефективного задоволення попиту цільових споживачів, ніж конкуренти. У ході реалізації стратегії концентрації на світовому ринку машинобудування очікується зростання доходів від експорту

продукції за рахунок зростання її обсягу.

Застосування на практиці запропонованого підходу до планування витрат, пов'язаних із додатковим залученням установ для забезпечення ЗЕД стратегічного об'єднання в машинобудуванні, дозволить своєчасно приймати необхідні управлінські рішення та забезпечити ефективність їх зовнішньоекономічної діяльності.

ВИСНОВКИ

У ході дисертаційного дослідження були отримані нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності вирішують актуальне науково-прикладне завдання розроблення теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності планування ЗЕД машинобудівного комплексу України в контексті реалізації завдань забезпечення його конкурентоспроможності на світовому ринку.

Основні висновки дисертації є такими:

1. На основі аналізу конкурентних позицій машинобудівного комплексу на світовому ринку сформовано уявлення щодо особливостей його ЗЕД та значення стану конкурентоспроможності для економічного розвитку національної економіки. Виявлення тенденцій змін світового ринку машинобудування та особливостей економічного стану машинобудівного комплексу дало можливість обґрунтувати ключове значення стратегічних об'єднань у забезпеченні конкурентоспроможності машинобудівного комплексу, що сприяло удосконаленню теоретичних основ планування ЗЕД машинобудівного комплексу. Їх базисом стали виділені ключові групи принципів планування: класичні принципи; принципи, що характеризують особливості забезпечення стратегічної взаємодії учасників об'єднань в галузі; принципи забезпечення довгострокових конкурентних переваг на світовому ринку.

2. З'ясовуючи вирішальне значення державного регулювання розвитку машинобудівного комплексу, доведено необхідність і своєчасність державного втручання в забезпечення діяльності стратегічних об'єднань у машинобудуванні, які є основою його конкурентоспроможності. Це дало підстави сформулювати умови (макроекономічна стабільність, надійність нормативно-правових основ утворення та функціонування стратегічних об'єднань, ліквідація бар'єрів для експорту продукції стратегічних об'єднань, гармонізаційна кадрова політика, надійність інноваційної інфраструктури) та визначити інструменти їх державного забезпечення. Зазначене дало можливість розвинути теоретичні положення стратегічного планування ЗЕД машинобудівного комплексу.

3. Доведено, що наявного зовнішньоекономічного потенціалу окремих підприємств машинобудівного комплексу сьогодні не достатньо для ведення повноцінної конкурентної боротьби на світовому ринку. Для цього необхідна комбінація можливостей, що дозволить досягти особливих конкурентних переваг. Останнє стає можливим під час стратегічної співпраці машинобудівних підприємств у межах стратегічних об'єднань, внаслідок чого виникають додаткові техніко-технологічні, інноваційні, кадрові, організаційно-управлінські, фінансово-

інвестиційні, експортні, інформаційно-логістичні можливості та можливості матеріального забезпечення. Зазначені аспекти стали підґрунтям сформованих концептуальних положень планування потенціалу ЗЕД стратегічного об'єднання в машинобудуванні.

4. Ефективно організована та спланована ЗЕД машинобудівного комплексу є запорукою сталого соціально-економічного розвитку держави. Жорсткі та нестабільні зовнішні умови сьогодення вимагають не лише визначення принципів планування ЗЕД, але й відповідного покращання методів її ведення, що в сукупності стане запорукою постійної активізації зовнішньоекономічної діяльності. Зважаючи на це, удосконалено процес планування ЗЕД стратегічного об'єднання в машинобудуванні, базисом для якого стали: спільна стратегічна мета ЗЕД об'єднання, відповідно до якої доцільно визначати систему взаємоузгоджених цілей, стратегій і планів машинобудівних підприємств; комплекс узгоджених базових цільових показників ЗЕД; консолідація зусиль усіх керівних ланок машинобудівного комплексу під час виконання запланованих дій.

5. Ураховуючи агресивність та мінливість мезо- і макрооточення, з метою підвищення рівня керованості ЗЕД машинобудівного комплексу та покращення його економічних результатів у роботі запропоновано організаційний підхід до адаптивного планування ЗЕД машинобудівного комплексу, де обґрунтовано необхідність створення центру стратегічної координації в складі Міністерства економічного розвитку і торгівлі. Головною метою центру визначено поліпшення результатів ЗЕД машинобудівного комплексу за рахунок планування його перспектив розвитку на світовому ринку та скоординованого управління всіма забезпечуючими ланками ЗЕД. Відповідно до головної мети встановлено стратегічні орієнтири, завдання та визначено особливості їх виконання.

6. Для формування цілісної ефективної системи планування ЗЕД машинобудування, окрім детального опрацювання методики планування основних показників, слід приділити увагу й витратам, пов'язаним із додатковим залученням установ для забезпечення ЗЕД стратегічного об'єднання в машинобудуванні, адже вони є не менш визначальними та можуть спричинити появу непродуктивних витрат. Із цією метою розроблено та обґрунтовано доцільність застосування підходу до планування витрат, який засновано на економіко-математичній моделі визначення розміру витрат, пов'язаних із додатковим залученням установ для забезпечення ЗЕД стратегічного об'єднання в машинобудуванні, відповідно до обраної конкурентної стратегії (мінімізації витрат, концентрації, диференціації).

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

– *статті в наукових фахових виданнях:*

1. Панова К. І. (Москаленко К. І.) Особливості планування зовнішньоекономічної діяльності машинобудівної галузі України / В. П. Бабич, К. І. Панова // Збірник наукових праць ВНАУ. – 2013. – № 4 (81). – С. 3–11. *(Особистий внесок: розвинуто теоретичні положення стратегічного планування*

зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного комплексу в частині державного забезпечення діяльності стратегічного об'єднання) [Видання включено до наукометричних баз даних: РИНЦ та Index Copernicus]

2. Панова К. І. (Москаленко К. І.) Дослідження теоретичних основ планування в системі управління промисловими підприємствами / К. І. Панова // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – Харків «ХАІ». – 2013. – № 2 (22). – С. 84–95. [Видання включено до наукометричних баз даних: Index Copernicus і Google Scholar]

3. Панова К. І. (Москаленко К. І.) Потенціал зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств України [Електронний ресурс] / К. І. Панова // Економіка. Управління. Інновації, 2014. – № 2 (12). – Режим доступу: <https://elibrary.ru/item.asp?id=25412668>. – Назва з екрану. [Видання включено до наукометричних баз даних: РИНЦ та Index Copernicus]

4. Москаленко К. І. Складові адаптивного планування зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного комплексу України / К. І. Москаленко // Економічний простір: збірн. наук. праць. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2014. – № 90. – С. 32–39. [Видання включено до наукометричних баз даних: Index Copernicus, Google Scholar, Українські наукові журнали, Advanced Science Index]

5. Москаленко К. І. Методичний підхід для оцінки адаптованості зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного комплексу до середовища функціонування / К. І. Москаленко, В. П. Третяк // Вісник КрНУ імені М. Остроградського. – 2015. – Випуск 6 (95). – Ч. 2. – С. 64–71. (Особистий внесок: обґрунтовано доцільність використання методики оцінки адаптованості зовнішньоекономічної діяльності передбачуваних стратегічних об'єднань машинобудування до середовища функціонування) [Видання включено до наукометричних баз даних: Ulrich's Web Global Serials Directory, eLIBRARY, Index Copernicus, Polish Scholarly Bibliography, Infobase Index, Inspec, Open Academic Journals Index, Google Scholar, CiteFactor, Scientific Indexing Services]

6. Москаленко К. І. Методичний підхід до оцінки залежності підгалузей машинобудування від зовнішньоекономічної діяльності / К. І. Москаленко // Бізнес-інформ. – 2015. – № 9. – С. 239–244. [Видання включено до наукометричних баз даних: Ulrichsweb Global Serials Directory; Research Papers in Economics; РИНЦ; Index Copernicus; Directory of Open Access Journals; CiteFactor; Academic Journals Database; Research Bible; Соціонет; Open Academic Journals Index; GetInfo; BASE; OpenAIRE; SUNCAT Union Catalogue; COPAC Union Catalogue; J-Gate; Open Access Library; Scientific Indexing Services; Advanced Science Index; Академія Google; InfoBase Index; WorldCat]

7. Москаленко К. І. Економіко-математична модель планування зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного комплексу України / К. І. Москаленко // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 20. – С. 118–123. [Видання включено до наукометричних баз даних: Index Copernicus, Google Scholar, Advanced Science Index, Scientific Indexing Services]

8. Москаленко К. І. Удосконалення механізму планування зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного комплексу України / К. І. Москаленко // Вісник ЧДТУ. – Серія: економічні науки. – 2015. – № 39. – Ч. II. – С. 31–35. [Видання включено до наукометричних баз даних: Index Copernicus, РИНЦ, WorldCat]

9. Москаленко К. І. Концептуальний підхід до планування зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного комплексу / К. І. Москаленко // Вісник ЧДТУ. – Серія: економічні науки. – 2016. – № 43. – Ч. II. – С. 119–127. *[Видання включено до наукометричних баз даних: Index Copernicus, РИНЦ, WorldCat]*

– *тези доповідей і матеріали науково-практичних конференцій:*

10. Панова К. І. (Москаленко К. І.) Теоретичні засади зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств / К. І. Панова // Стратегія підприємства: зміна парадигми управління та інноваційні рішення для бізнесу : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 14–15 листопада 2013 р.) – К. : КНЕУ, 2013. – С. 101–102.

11. Панова К. І. (Москаленко К. І.) Напрями підвищення ефективності планування зовнішньоекономічної діяльності машинобудівної галузі України / К. І. Панова // 68-ої наук.-практ. конф. проф.-викл. складу, науковців, аспірантів та студентів : матеріали наук.-практ. конф. : секція «Економіка й управління» (Одеса, 4-6 грудня 2013 р.). – Одеса: Одеська національна академія зв'язку імені О. С. Попова, 2013. – С. 107–109.

12. Москаленко К. І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства машинобудівного комплексу України / К. І. Москаленко // Інтеграційна система освіти, науки і виробництва в сучасному інформаційному просторі : матеріали II-ої Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Тернопіль, 7-8 травня 2015 р.). – Тернопіль : Крок, 2015. – С. 143–145.

13. Москаленко К. І. Підходи до формування механізму планування зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного комплексу / К. І. Москаленко, В. П. Третяк // М. І. Туган-Барановський : творча спадщина та сучасна економічна наука : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 15-16 жовтня 2015 р.). – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – С. 272–277. *(Особистий внесок: обґрунтовано шляхи вдосконалення процесу планування зовнішньоекономічної діяльності стратегічного об'єднання в машинобудуванні).*

АНОТАЦІЯ

Москаленко К. І. Планування зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного комплексу національного господарства. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Український державний університет залізничного транспорту, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2017.

Дисертаційну роботу присвячено розробленню теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо планування зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного комплексу України в контексті реалізації завдань забезпечення його конкурентоспроможності на світовому ринку. Ґрунтуючись на значенні стратегічних об'єднань у забезпеченні конкурентоспроможності машинобудівного комплексу, сформовано теоретичні основи планування

зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного комплексу. Розвинено теоретичні положення стратегічного планування зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного комплексу в частині державного забезпечення діяльності стратегічного об'єднання. Доопрацьовані концептуальні положення планування потенціалу зовнішньоекономічної діяльності стратегічного об'єднання в машинобудуванні через врахування додаткових можливостей, які утворюються в результаті стратегічної співпраці. Сформовано процес планування зовнішньоекономічної діяльності стратегічного об'єднання в машинобудуванні. Удосконалено організаційний підхід до адаптивного планування зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного комплексу через обґрунтування створення центру стратегічної координації в складі Міністерства економічного розвитку і торгівлі. Розроблено підхід до планування витрат, пов'язаних із додатковим залученням установ для забезпечення ЗЕД стратегічного об'єднання в машинобудуванні, який засновано на економіко-математичній моделі визначення максимально можливого розміру зазначеного виду витрат залежно від обраної конкурентної стратегії.

Ключові слова: планування, машинобудівний комплекс, зовнішньоекономічна діяльність, стратегічне об'єднання, державне регулювання, адаптивне планування, конкурентні стратегії.

АННОТАЦІЯ

Москаленко К. И. Планирование внешнеэкономической деятельности машиностроительного комплекса национального хозяйства. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Украинская государственная академия железнодорожного транспорта, Министерство образования и науки Украины, Харьков, 2017.

Диссертационная работа посвящена разработке теоретико-методических положений и практических рекомендаций по планированию внешнеэкономической деятельности машиностроительного комплекса Украины в контексте реализации задач обеспечения его конкурентоспособности на мировом рынке. Основываясь на значении стратегических объединений в обеспечении конкурентоспособности машиностроительного комплекса, сформированы концептуальные основы планирования внешнеэкономической деятельности машиностроительного комплекса. Улучшены теоретические положения стратегического планирования внешнеэкономической деятельности машиностроительного комплекса в части государственного обеспечения деятельности стратегического объединения. Доработаны концептуальные положения планирования потенциала внешнеэкономической деятельности стратегического объединения в машиностроении за счет учета дополнительных возможностей, которые образуются в результате стратегического сотрудничества машиностроительных предприятий.

Сформирован процесс планирования внешнеэкономической деятельности стратегического объединения в машиностроении. Усовершенствован организационный подход к адаптивному планированию внешнеэкономической деятельности машиностроительного комплекса посредством обоснования создания центра стратегической координации в составе Министерства экономического развития и торговли. Разработан подход к планированию расходов, связанных с дополнительным привлечением учреждений для обеспечения ВЭД стратегического объединения в машиностроении, основанный на экономико-математической модели определения максимально возможного размера данного вида расходов в зависимости от выбранной конкурентной стратегии.

Ключевые слова: планирование, машиностроительный комплекс, внешнеэкономическая деятельность, стратегическое объединение, государственное регулирование, адаптивное планирование, конкурентные стратегии.

SUMMARY

Moskalenko K. I. Planning of foreign economic activity of machine building complex of national economy. – Qualification scientific work as a manuscript.

Thesis for the degree of candidate of economic sciences in specialty 08.00.03 – economics and management of national economy. – Ukrainian State Academy of Railway Transport, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2017.

The thesis is devoted to the development of theoretical and methodological provisions and practical recommendations for the planning of foreign economic activity of the machine-building complex of Ukraine in the context of realizing the tasks for ensuring its competitiveness in the world market.

The key role of strategic association in the process of creating a high-tech, science-intensive, efficient and competitive machine-building complex according to the European standards is proved. The abovementioned became the basis for the formation of theoretical principles of planning of foreign economic activity of a strategic association in mechanic engineering by allocating groups of principles for planning its foreign economic activity (FEA), which should include: classical principles; principles that take into account the peculiarities of the strategic interaction of the participants of the association; principles of ensuring long-term competitive advantages in the world market.

The fundamental importance of a state in the process of FEA planning of a machine-building complex and ensuring the implementation of existing plans and projects is determined and it permitted to develop detailed theoretical provisions of the strategic planning of foreign economic activity of a machine-building complex in terms of state support for the activities of the strategic association. They define the conditions (macroeconomic stability, reliability of legal and regulatory framework for the formation and functioning of strategic associations, elimination of barriers for the export of products of strategic associations, harmonization of human resources

policy, reliability of innovation infrastructure) the tools for implementing the strategy for the state ensuring of strategic associations in mechanic engineering are formed in accordance with them.

Additional possibilities come out as a result of strategic association, namely: techno-technological, innovative, personnel, organizational and managerial, financial and investment, export and information and logistics. They form key factors in the success of a strategic association and permit to hold the leading position in the world market of machine-building products. The abovementioned became the basis for the developed conceptual provisions of planning the potential of FEA strategic integration in mechanic engineering.

It is revealed that rigid and unstable external conditions of the present require not only the definition of the principles of planning of foreign economic activity, but also the corresponding improvement of the methods of its management, which in aggregate will be the key to constant intensification of foreign economic activity. On the basis of this, the strategic planning process of FEA strategic association in mechanic engineering has been improved, the basis of which was the following: the joint strategic goal of FEA association according to which it is expedient to determine the system of mutually agreed goals, strategies and plans in mechanic engineering; a set of agreed baseline target indicators of foreign economic activity; consolidation of efforts of all leading parts of the machine-building complex during the execution of the planned actions.

It was established that ensuring the efficiency of the management of FEA of a machine-building complex in conditions of increasing competition in the world market requires the application of an adaptive approach in its planning system, which will permit to respond in a timely manner to constant and unpredictable changes of the external environment. Therefore, considering the aggressiveness and variability of the meso- and macro-profile, in order to increase the controllability of FEA of a machine-building complex and improve its economic results, an organizational model of adaptive planning of FEA of a machine-building complex was proposed, in which the establishment of the centre of strategic coordination within the Ministry of Economic Development and Trade was substantiated.

It is proved that the functioning of the center of strategic coordination, as well as other providing units, is associated with the emergence of additional costs, the size of which negatively affects the financial results of the FEA implementation of the mechanical engineering complex. This issue is especially acute in the case of strategic associations that will sell their goods on the world market, since their main activity should be almost always marketing, logistics, insurance, consulting and other support, which accordingly requires additional costs. Taking into account this in the work, the economic-mathematical model of planning the costs associated with the provision of foreign economic activity strategic association, which allows you to determine the maximum possible size of this type of expenditure, depending on his chosen competitive strategy.

Key words: planning, machine-building complex, foreign economic activity, strategic association, state regulation, adaptive planning, competitive strategies.

Москаленко Каріна Ігорівна

**ПЛАНУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
МАШИНОБУДІВНОГО КОМПЛЕКСУ НАЦІОНАЛЬНОГО
ГОСПОДАРСТВА**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Надруковано за авторським оригіналом

Відповідальний за випуск

Н. Є. Каличева

Підписано до друку 31.10.2017 р. Формат 60x90/16.
Обсяг 0,9 ум.-друк. арк. Папір офсетний. Друк цифровий.
Наклад 100 прим. Зам. № 96

Надруковано у ТОВ «ДРУКАРНЯ МАДРИД».
Свідоцтво про держ. реєстрацію суб'єкта видавничої справи Серія ДК № 4399
від 27.08.2012 р.
61024, м. Харків, вул. Максиміліанівська, 11.
Тел.: (057) 756-53-25